

MASZyny
DO URABIANIA
W KOPALNIACH
ODKRYWKOWYCH

Górnictwo odkrywkowe
Obliczenia wydajności
koparek kołowych

Grupa katalogowa 0441

BN-90/1717-24 (neq CT CЭB 6400-88)

1. WSTĘP

Przedmiotem normy są metody obliczania wydajności koparek kołowych o parametrach wg PN-84/G-47006.

2. OBLICZENIA

2.1. Wydajność teoretyczna. Q_{teor} w spalchnionym urobku (wynikająca z cech geometryczno-konstrukcyjnych koła naczyniowego, bez uwzględnienia własności fizykomechanicznych skał, mocy i sprawności napędu koła oraz sił kopania):

a) w m^3/s — wg wzoru

$$Q_{\text{teor}} = (V_n + V_d) \cdot n \quad (1)$$

w którym:

V_n — pojemność nominalna naczynia urabiającego (czepaka) wg BN-72/1717-03 rys. 1, m^3 ,

n — częstość wysypów z naczyń urabiających, s^{-1} ,

V_d — część pojemności podczepakowej koła naczyniowego, m^3 .

Orientacyjnie dla koła:

— bezkomorowego $V_d = 0,5 \cdot V_p$,

— półkomorowego $V_d = 0,5 \cdot V_n$,

— komorowego $V_d = (0 \div 0,5) \cdot V_n$,

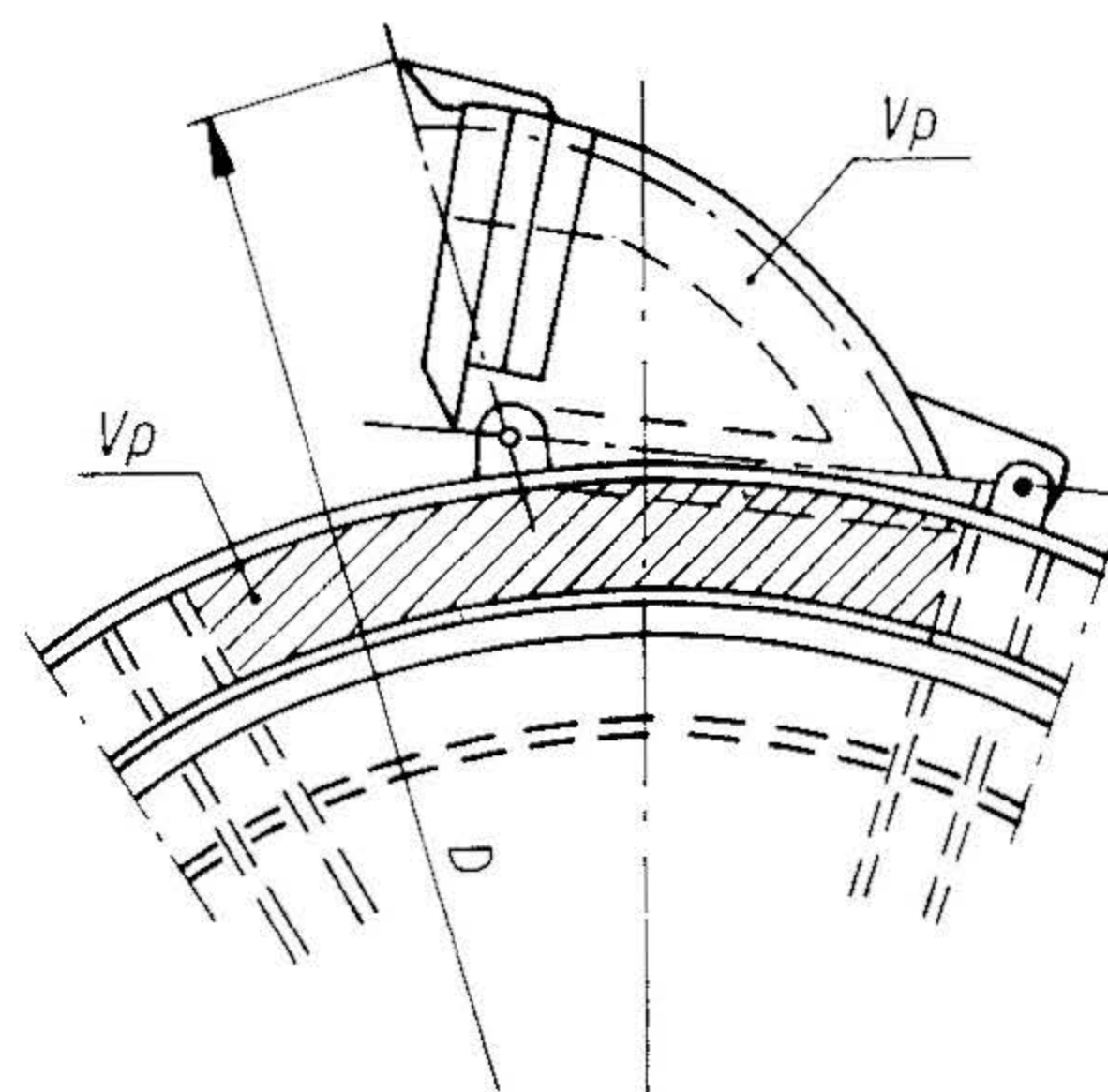
V_p — pojemność podczepakowej przestrzeni pierścieniowej koła naczyniowego koparki bezkomorowej, m^3 (rys. 1),

b) w m^3/h — wg wzoru

$$Q_{\text{teor}} = 60 \cdot (V_n + V_d) \cdot n \quad (2)$$

w którym n — częstość wysypów z naczyń urabiających, min^{-1} ,

c) w zależności od wymiarów wióra — patrz Informacje dodatkowe p. 8.

BN-90/1717-24-1

Rys. 1

2.2. Wydajność techniczna Q_{tech} w caliznie, m^3/h :

a) przy uwzględnieniu własności fizykomechanicznych urabianych skał i cech geometryczno-konstrukcyjnych koła naczyniowego, bez uwzględnienia mocy i sprawności napędu koła oraz sił kopania — wg wzoru

$$Q_{\text{tech}} = \frac{Q_{\text{teor}}}{f} \cdot k_1 \quad (3)$$

w którym:

f — współczynnik spalchnienia skały w czepakach ($f = 1,1 - 1,4$),

k_1 — współczynnik napełnienia czepaków ($k_1 = 0,95 - 0,75$),

b) przy uwzględnieniu własności fizykomechanicznych urabianych skał i cech geometryczno-konstrukcyjnych, mocy i sprawności napędu koła naczyniowego oraz jednostkowych sił kopania:

Zgłoszona przez Centralny Ośrodek Badawczo-Projektowy Górnictwa Odkrywkowego POLTEGOR
Ustanowiona przez Generalnego Dyrektora Wspólnoty Energetyki i Węgla Brunatnego dnia 28 września 1990 r.
jako norma obowiązująca od dnia 1 lipca 1991 r.
(Dz. Norm. i Miar nr 13/1990, poz. 30)

1) przy zadanej jednostkowej liniowej sile kopania K_1, K_2 — wg wzoru

$$Q_{\text{tech}} = \left(\frac{-b + \sqrt{b^2 - 4ac}}{2a} \right)^2 \quad (4)$$

w którym:

$$a = \frac{D \cdot \rho}{2,19},$$

$$b = 0,102 \cdot K_1 \sqrt{D \cdot n (1 + i)} \text{ dla czerpaków trapezowych (rys. 2),}$$

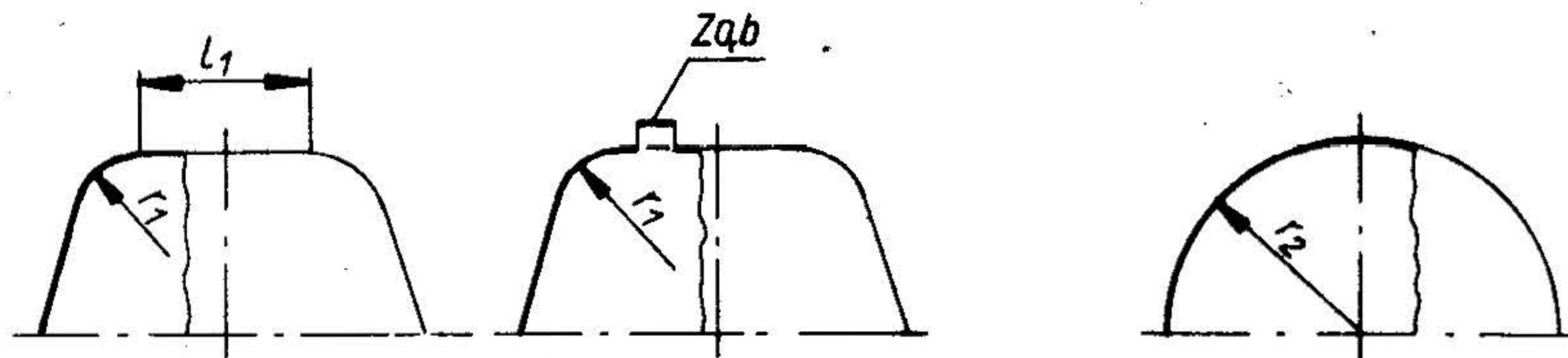
$$c = 0,162 \cdot K_1 \cdot D \cdot n / 1 + i / r_1 - 232P \text{ dla czerpaków trapezowych (rys. 2),}$$

albo

$$b = 0,082 \cdot K_2 \sqrt{D \cdot n (1 + i)} \text{ dla czerpaków kołowych (rys. 2),}$$

$$c = 0,15 \cdot K_2 \cdot D \cdot n (1 + i) \cdot r_2 - 232P \text{ dla czerpaków kołowych (rys. 2),}$$

i — liczba pośrednich noży urabiających między dwoma sąsiednimi naczyniami,
 ρ — gęstość kopaliny w caliznie, t/m^3 ,
 γ — ciężar właściwy kopaliny w caliznie, kN/m^3 ,
 n — częstość wysypów z naczyń urabiających, s^{-1} ,
 η — sprawność mechanizmu napędu koła naczyniowego ($\eta = 0,9$),
 s — szerokość wióra, równa się $1,55 \cdot \sqrt{\frac{Q_{\text{teor}}}{D \cdot n \cdot f}}$, m,
 g — grubość wióra, (przeważnie $g = 1,5 \cdot s$) (rys. 3), m,
 x — równa się s , jeżeli s jest mniejsze od l_4 lub równa się l_4 , jeżeli s jest większe lub równe l_4 ,

Rys. 2

2) przy zadanej jednostkowej powierzchniowej sile kopania K_3 — wg wzoru

$$Q_{\text{tech}} = \frac{323 \cdot P}{K_3 + 0,64 \cdot D \cdot \rho} \quad (5)$$

(we wzorach (4) i (5) przyjęto współczynnik wypełnienia czerpaków $k_1 = 1$ i $Q_{\text{tech}} = \frac{Q_{\text{teor}}}{f}$),

c) przy uwzględnieniu własności fizykomechanicznych urabianych skał i cech geometryczno-konstrukcyjnych, mocy i sprawności napędu koła naczyniowego oraz jednostkowych sił kopania:

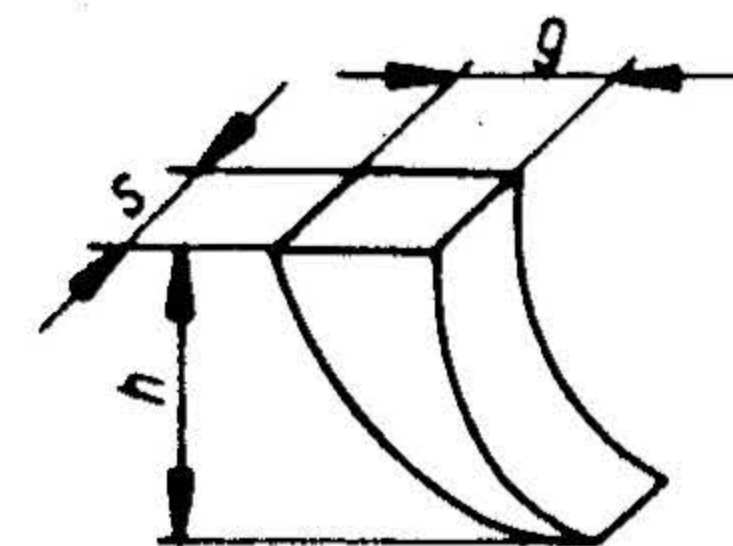
1) przy zadanej jednostkowej powierzchniowej sile kopania $K_3, N/cm^2$ — wg wzoru

$$Q_{\text{tech}} = \frac{P \cdot \eta}{K_3 + 0,65 \cdot D \cdot \gamma} \quad (6)$$

2) przy zadanej jednostkowej liniowej sile kopania, N/cm , dla czerpaków trapezowych K_1 lub dla czerpaków kołowych K_2 , w zależności od wymiarów urabianego wióra — wg wzoru

l_4 — długość ostrza między zaokrągleniami krawędzi tnącej czerpaka trapezowego, m (dla czerpaka kołowego $x = 0$),

$y = 0,2856 + \left(\frac{g}{r}\right) \cdot 0,5266$ dla g mniejszego od $0,8r$ lub równa się $0,118 + \left(0,17 \frac{g}{r}\right)$ dla g większego albo równego $0,8r$.

BN-90/1717-24-3

Rys. 3

$$Q_{\text{tech}} = \frac{P \cdot \eta - K_{1,2} \cdot \{\pi \cdot D \cdot n(1 + i) [0,125 s(1 + \frac{x}{s}) + y \cdot r]\}}{D \cdot \gamma} \quad (7)$$

w którym:

P — moc napędu koła naczyniowego, kW,

D — średnica koła naczyniowego mierzona na ostrzach urabiających, m,

r, r_1, r_2 — promienie zaokrąglenia krawędzi tnącej w płaszczyźnie skrawania ($r = r_1$ lub $r = r_2$),

2.3. Wydajność eksploatacyjna Q_{eksp} w caliznie, m^3/h (uwzględniająca czynniki związane z technologią pracy i wymiarami zabierki) — wg wzoru

$$Q_{\text{eksp}} = Q_{\text{tech}} \cdot k_2 \quad (8)$$

w którym k_2 — współczynnik ruchów manewrowych i sierpowatości strug (0,59 - 0,84 dla koparek bez-

wysuwowych i 0,69 — 0,98 dla koparek wysuwowych).

2.4. Wydajność efektywna Q_{ef} w caliźnie, m^3/h (uzyskana w ciągu dłuższego czasu T , z uwzględnieniem strat wydajności na końcówkach frontu, strat losowych i innych zakłóceń i przerw w pracy):

$$Q_{ef} = Q_{eksp} \cdot k_3 \quad (9)$$

w którym $k_3 = k(T)$ — współczynnik ruchowych strat wydajności (wskaźnik wykorzystania koparki $k_3 = 0,2 - 0,65$).

Wydajność Q_{ef} w zależności od objętości (V_b , m^3) i czasu (t , h) urabiania bloku:

$$Q_{ef} = \frac{V_b}{t} \quad (10)$$

2.5. Zdolność produkcyjna koparki w caliźnie, m^3 (uzyskiwana w okresie kalendarzowym T_K , z uwzględnieniem wszystkich strat wydajności, w tym także spowodowanych warunkami atmosferycznymi, sprawnością operatora, utrzymaniem i plantowaniem poziomu eksploatacyjnego) — wg wzoru

$$Z = Q_{ef} \cdot t_p \quad (11)$$

w którym t — czas pracy koparki w danym okresie kalendarzowym, T_K , h.

K O N I E C

INFORMACJE DODATKOWE

1. Instytucja opracowująca normę — Centralny Ośrodek Badawczo-Projektowy Górnictwa Odkrywkowego POLTEGOR, Wrocław.

2. Normy związane

PN-84/G-47006 Górnictwo odkrywkowe. Koparki wielonaczyniowe. Podstawowe parametry

3. Normy międzynarodowe

RWPG CT CЭB 6400-88 Экскаваторы карьерные роторные. Методы расчета производительности

4. Stopień zgodności z normą CT CЭB 6400-88 — norma całkowicie niezgodna.

5. Symbol wg SWW — 0723-100.

6. Autor projektu normy — zespół normalizacji — Centralny Ośrodek Badawczo-Projektowy Górnictwa Odkrywkowego POLTEGOR, Wrocław.

7. Objaśnienia dotyczące współczynnika technicznego wykorzystania K_{it}

1) Według PN-77/N-04005 p. 2.4.3 określenie wskaźnika wykorzystania technicznego K_w jest następujące:

Prawdopodobieństwo zdarzenia, że w dowolnej chwili czasu koparka (obiekt) znajduje się w stanie zdatności i wykonuje zadania, do którego jest przeznaczona

$$K_w = P(T_i < t) = \int_0^t f_i(\tau) d\tau$$

gdzie T_i — zmienna losowa opisująca powyższe zdarzenie.

Oszacowanie statystyczne wyraża się wzorem

$$K'_w = \frac{t_s}{t_s + t_{ns} + t_{ps}}$$

w którym:

t_s — sumaryczny czas poprawnej pracy koparki (obiektu) w rozpatrywanym okresie eksploatacji,

t_{ns} — sumaryczny czas napraw badanego obiektu w rozpatrywanym okresie eksploatacji,

t_{ps} — sumaryczny czas zużyty na zabiegi profilaktyczne badanego obiektu w rozpatrywanym okresie eksploatacji.

2) Według bezpośredniej interpretacji pojęcia wskaźnika podanego w CT CЭB 292-76, współczynnik wykorzystania technicznego K_{it} jest to stosunek wartości oczekiwanej czasu znajdowania się koparki (obiektu) w stanie zdolności do pracy w jakimś okresie eksploatacji do sumy wartości oczekiwanych czasów znajdowania się koparki

w stanie zdolności do pracy, czasów przestojów spowodowanych obsługą techniczną i czasów remontów w tym samym okresie eksploatacji.

Podane powyżej określenie współczynnika K_{it} wyraża się wzorem na oszacowanie statystyczne K'_w zawartym w PN-77/N-04005.

8. Wydajność Q_{teor} w zależności od wymiarów wióra i prędkości bocznego posuwu koła naczyniowego — wg wzoru

$$Q_{teor} = h \cdot g \cdot v_b \cdot f$$

w którym:

h — wysokość wióra ($h_{max} = 0,7D$),

g — grubość wióra ($g = 0,075D$),

v_b — prędkość bocznego posuwu koła naczyniowego, m/s,

f — współczynnik spulchnienia skały w czerpakach.

9. Tłumaczenie Normy Międzynarodowej RWPG CT CЭB 6400-88:

Niniejsza norma RWPG obejmuje koparki kołowe dla kopalń odkrywkowych i ustala jednolite metody określania obliczeniowej wydajności teoretycznej, wydajności efektywnej i wydajności eksploatacyjnej, stosowanych do oceny porównawczej poziomu technicznego.

1. Określenie maksymalnej obliczeniowej wydajności teoretycznej w spulchnionym urobku ($\dot{V}_1$), mierzonej w metrach sześciennych na godzinę wg wzorów

$$\dot{V}_1 = 0,06 \cdot (V_n + 0,5 V_k) \cdot n_s \quad (1)$$

$$\dot{V}_1 = 3600 \cdot F_L \cdot V_L \cdot K_n \quad (2)$$

gdzie:

V_n — pojemność czerpaka (rys. 1), dm^3 ,

V_k — pojemność komory pod czerpakiem (rys. 1), dm^3 ,

n_s — ilość wysypów czerpaka, min^{-1} ,

V_L — prędkość taśmy przenośnikowej, m/s,

K_n — współczynnik nierównomierności wydobywania, $K_n = 0,9$,

F_L — obliczeniowa powierzchnia przekroju poprzecznego urobku na taśmie, m^2 .

Przy tym obliczeniową szerokość taśmy określa się wg wzoru

$$B_L = 0,9B-50 \quad (3)$$

gdzie B — szerokość taśmy, mm.

Z dwóch wielkości wydajności otrzymanych wg wzorów (1) i (2) przyjmuje się mniejszą.

2. Wydajność teoretyczna w urobku spulchnionym ($\dot{V}_2$) w metrach sześciennych na godzinę — wg wzorów:

2.1. Przy zadanej jednostkowej liniowej sile kopania (dla czerpaka w kształcie trapezu):

$$\dot{V}_2 = \left(\frac{-b + \sqrt{-b^2 - 4ac}}{2} \right)^2 \leq \dot{V}_1 \quad (4)$$

gdzie:

$$a = \frac{D \cdot \rho}{2,19 \cdot f}, \quad (5)$$

$$b = 0,102 \cdot K_1 \sqrt{\frac{D \cdot n_s (1+i)}{f}}, \quad (6)$$

$$c = K_1 \cdot 0,162 \cdot D \cdot n_s \cdot (1+i) \cdot r_1 - 232P, \quad (7)$$

D — średnica koła naczyniowego mierzona do tnących krawędzi czerpaka, m,

ρ — gęstość urobku, t/m³,

f — współczynnik spulchnienia urobku w czerpakach,

K_1 — jednostkowa liniowa siła kopania, N/cm,

i — ilość pośrednich krawędzi tnących między sąsiednimi czerpakami,

r_1 — promień zaokrąglenia krawędzi tnących czerpaków w płaszczyźnie obwodu skrawania, m (rys. 2),

P — moc napędu koła czerpakowego, kW.

2.2. Przy zadanej jednostkowej powierzchniowej sile kopania:

$$\dot{V}_2 = \frac{323 \cdot P \cdot f}{K_3 + 0,64 \cdot D \cdot \rho} \leq \dot{V}_1 \quad (8)$$

gdzie K_3 — jednostkowa powierzchniowa siła kopania, N/cm².

3. Obliczenie wydajności efektywnej (V_e) w metrach sześciennych na godzinę — wg wzoru:

1) **obliczenia przy projektowaniu koparki**

$$V_e = \frac{\dot{V}_2}{f} \cdot K_e \cdot K_u \quad (9)$$

gdzie K_e — współczynnik przodka charakteryzujący straty czasu na wykonanie pomocniczych operacji technologicznych przy urabianiu przodka obliczeniowego, obliczamy wg wzoru

$$K_e = \frac{T_e}{T_e + T_{BC}} \quad (10)$$

gdzie:

T_e — czas niezbędny do bezpośredniego urabiania bloku przy wydajności $\dot{V}_2$, h,

T_{BC} — czas obliczeniowy wykonania pomocniczych operacji technologicznych przy urabianiu bloku (zatrzymanie i ruch zwrotny mechanizmu obrotu na końcu każdej zabierki, przejścia od jednej zabierki do drugiej, od warstwy do warstwy oraz od jednego bloku do drugiego), h,

K_u — współczynnik sterowania charakteryzujący zmianę rzeczywistej średniej wydajności urabiania w porównaniu z wydajnością teoretyczną oraz dodatkowe straty czasu przez wydłużenie czasu wykonania pomocniczych operacji technologicznych przy urabianiu bloku w porównaniu z czasem teoretycznym.

Dla obliczeń orientacyjnych wielkości współczynnika sterowania K_u są następujące:

$K_u = 0,75 - 0,85$ dla koparek nie wyposażonych w automatyczny układ sterowania,

$K_u = 0,85 - 0,95$ dla koparek wyposażonych w automatyczny układ sterowania.

2) **obliczenia przy eksploatacji koparki**

$$V_e = \frac{V_b}{t_b} \quad (11)$$

gdzie:

V_b — objętość bloku urabianego koparką kołową, m³,

t_b — czas urabiania bloku, h.

4. Wydajność eksploatacyjna (V_{eks}) w metrach sześciennych na godzinę — wg wzoru:

1) **obliczenie przy projektowaniu koparki**

$$V_{eks} = V_e \cdot K_{ii} \quad (12)$$

gdzie K_{ii} — współczynnik wykorzystania technicznego wg CT CЭB 292-76¹⁾.

2) **obliczenie przy eksploatacji koparki**

$$V_{eks} = \frac{V_b}{t_k} \quad (13)$$

gdzie t_k — czas kalendarzowy po odliczeniu przestojów organizacyjnych, czasu przejazdów koparki związanego z przebudową układu technologicznego oraz okresu prac nietypowych (przeładunek, czyszczenie trasy itd.). W przypadku kiedy koparka kołowa pracuje w układzie urządzeń górniczych czas kalendarzowy określa się bez uwzględnienia wszystkich przestojów (awaryjnych, technologicznych, organizacyjnych itd.) związanych z innymi urządzeniami układu.

¹⁾ PN-77/N-04005 jest równoważna CT CЭB 292-76 (patrz niniejsza norma Informacje dodatkowe p. 7).